

■ CUSSEGL FEDERAL

Schlargiament da l'agid per la lavur curta

(rtr/fmr) Suenter la sesida dad ier dal Cussegl federal ha il president da la Confederaziun *Guy Parmelin* communitgà las sequentas decisziuns:

- Il dretg sin indemnizaziuns per lavur curta han er emprendists e persunas cun contracts da lavur temporars – quai fin la fin da zercladur dal 2021.

- Il termin da carenza vegn schlià retrospectiv sin il cumenzament da settember 2020 e fin la fin da mars 2021. Fin uss hai dà in temp da spetga dad in di.

- La durada maximala per pudair retrair indemnizaziuns per lavur curta vegn schliada temporarmain. Quai sch'igl ha dà durant quatter periodas da rendaint quint pli che 85% perdidas da lavur.

■ GRISCHUN

Mo in terz dals vaccins empermess

(rtr/fmr) Il concern Pfizer/Biontech adattescha per il mument sia produziun en Belgia. Perquai dettia stretgas cun furnir vaccins en tut ils pajais. Er il Grischun è pertutgà, communitgescha il chantun. Da las 3000 dosas empermessas haja l'Uffizi da sanadad mo survegnì 1000 fin ils 18 da schaner. Las segundas dosas per las persunas schon vaccinas sajan garantidas. La stretga tar la furniziun ha consequenzas per ils centers decentralis da vaccinaziun e da test. Uschia survegn il center da vaccinaziun a Cuira (Ospital da la Crusch) uss – sper il vaccin da Pfizer/Biontech – er il vaccin dal concern Moderna. Quellas dosas manchian lura dentant per ils ulteriurs centers regiunals. Quai chaschunia ulteriurs retards tar ils termins da vaccinaziun. Tenor la media chantunala, *Marina Jannicki*, hajan ins schon quintà cun talas situaziuns. Quasi mintga di dettia midadas vid il plan da vaccinar dal chantun. Tenor l'infurmaziun actuala duain ils centers avrir ils 25 da schaner. Ils centers sa chattan a Glion, Scuol, San Murezzan, Cuira, Puschlav, Schiers, Tusaun e Tavau. Ina annunzia è obligatoria. Perquai ch'i dat il mument relativ pauc vaccins, è il focus principal dal chantun sin persunas sur 75 onns e sin persunas creschidas cun grevas malognas cronicas.

■ PRO RAETIA

«Raetia Publica» di adia

(fmr/mc) Avant tschintg onns è vegnida lantschada la plattafurma online «Raetia Publica». Tenor ils iniziants dueva questa purschida publicistica s'occupar da tematicas relevantas e virulentas dal Grischun e da sia populaziun. La finamira è stada da s'occupar da temas impurtants per la convivenza en il Grischun a moda approfondada, da tractar temas che na vegnan betg tangads u betg a moda commensurada en las medias dal di. Purtadra da la «Raetia Publica» è stada la Pro Raetia che s'engascha per ils interess dal Grischun e da sia populaziun en ed ordaifer il Grischun. Las 21 ediziuns cumparidas fin qua sa distinguan cun tematicas interessantas preschentas a moda critica ed approfondada. En l'ultima ediziun prendan ils iniziants, il teolog e pedagog pensunà *Johannes Flury*, la schurnalista *Sabrina Bundi*, l'istoricista *Prisca Roth* e l'assistente scientific *Curdin Albin* cumia da lecturas e lecturs cun intginas ponderaziuns davart las experiensas fatgas. Sco els sinceresch en quellas stadas tras atras positivias.

FMR FONDAZIUN MEDIAS RUMANTSCHAS

«La vaccinaziun è in act da solidaritad»

La FMR ha discurrì cun la presidenta da la Pro Senectute, Eveline Widmer-Schlumpf

MARTIN CABALZAR/FMR

■ **La Pro Senectute Svizra è la pli gronda organisaziun naziunala che s'occupa da las dumondas da vegliadetgna. Ella sa cumpona da 24 sezziuns chantunals e vegn presidiada actualmain da l'anteriura cussegliera federala grischuna Eveline Widmer-Schlumpf.** En discurs cun la FMR ha ella taxà la solitariadad, la mancanza da contacts socials e l'abandun sco il pli grond problem da la generaziun attempada.

Co vai insumma cun Vos persunalmain?

Eveline Widmer-Schlumpf: Engraziel per l'interess, l'onni passà sun jau ma sentida in zichel sco sin in carussel dad otg – sin l'acceleraziun è suadada la ralentada ed il cuntrari. Dentant na poss jau betg reclamar. Jau resent gronda engraziavladad. L'agen bainesser ha dentant er da far bier cun l'atgna imaginaziun e natiralmain cun la sanadad. Ins dastga esser ventiravel sche l'agen cunturn ed ins sez è saun.

Vus essas senza er tatta/nona. Co avais Vos arranschà la relaziun cun Voss biadis en quest om special?

«Solidaritad sto vegnir vivida da tuts.»

Jau guard da mes biadis, cura quai è adina pussaivel a mai. Questa decisiun hai jau ponderà bain. Per tatts e tats sa tschenta effectivamain il dilemma: Duain nus pertgirar noss biadis ed uschia prender en cumpra in ristg per la sanadad u duai jau laschar quai ed uschia renunziar ad impurtants contacts socials?

«Contacts socials dattan valur a la vita.»

Eveline Widmer-Schlumpf

Bain in quals nons han da sbatter cun remors da conscienza perquai ch'els na vulan betg laschar a mez lieu u en empatg uffants cun geniturs en il process da lavur. Els ston la fin dals quints valitar ils ristgs ed agir lasuenter: Sche mes biadis en sauns, lura pertgir jau els, sch'insatgi ha piglià dafrad, alura betg.

Tge è il mender per persunas attempadas en la crisa actuala?

La solitariadad. La retratga en la sfera privata e la perdita dals contacts socials van a pèr cun l'abandun. E gist quels contacts socials dattan valur a la vita. Retschertgas mussan dentant er che glied giuvna patescha ferm da l'isolaziun sociala. Nus essan ferm dumandads d'esser qua per quels conumans cun contactar els per telefon u a moda digitala, sche nus na pudain betg visitar els fisicamain. Quest barat tranter las generaziuns è impurtant. Intginas organizaziuns da la Pro Senectute telefonan ad attempads sur otganta en

differentas vischnancas per dumandar co i giaja cun els e co els possian gidar.

Tge disturba Vos il pli fitg en la tenuta vers la crisa da corona actuala?

Mai disturba cunzunt sche umans opponan in a l'auter e giogan or in vers l'auter ils interess da l'economia e da la sanadad, sco era las differentas generaziuns ina cunter l'autra, stagl da sa reflectar al bainstar e bainesser general. Jau ditg e turn a dir: Solidaritad n'è betg ina via cun ina direzziun unica e sto perquai vegnir vivida da tuts. Las experiensas mussan per cletg che la solidaritad è gronda en Svizra. Giuven e vegl, lavurers e patrurs, persunas saunas e vulnerablas: Els tuts han demussà en ils ultims mais difficils ch'els contribueschan ina part ad ina societad intacta. Uss stuain nus prestar la cumprova che quella cooperaziun cuntinuescha. Jau per mia part sun da buna speranza.

Co giuditgais Vos las decisziuns prendidas da las instanzas politicas da Confederaziun e chantun?

Igl è plausibel e chapibel ch'il Cussegl federal ha prolungà e rinforzà las mesiras. Ils chantuns ston uss interpretar tut per che la strategia naziunala da vaccinaziun vegnia exequida a moda uschè vasta e consequenta ed effizienta sco mo pussaivel.

Co po la Pro Senectute gidar concretmain las senioras ed ils seniors en quest temp difficil?

Sco la pli gronda organisaziun naziunala che s'occupa da dumondas da la vegliadetgna s'engascha la Pro Senectute per che senioras e seniors hajan in svelto access al vaccin. Las 24 organizaziuns chantunals ed interchantunals da la Pro Senectute sustegnan la campagna naziunala da vaccinaziun sin nivel chantunala. A persunas attempadas e a lur confamigliars dattan ellas infurmaziuns davart la vaccinaziun da corona. Plinavant insista la Pro Senectute sin il sustegn finanziel per persunas attempadas sco el è vegnì instradà en connex cun l'erupziun da la pandemia. Tar quel tutgan di-

vers sustegns a chasa ed il servetsch da cumpra e furniziun «AMIGOS». Cun diversas acziuns naziunals e locals s'engaschain nus per sensibilisar la populaziun per il problem da la solitariadad e da l'abandun, per detabuisar la tematica e per porchier agid concret. Cun differentas emissiuns da fitness s'engascha la Pro Senectute sin plau naziunal plinavant per animar persunas pli attempadas d'esser activas entaifer lur quatter paraids e da restar en moviment.

Tge recumandais Vos a persunas attempadas ed a lur confamigliars?

La Pro Senectute recumonda a persunas sur tschuncanta da sa laschar vaccinar cunter il coronavirus. Ellas na protegian uschia betg mo sasezzas, mabain er confamigliars ed amis sco er il persunal da sanadad. La

«Sin l'acceleraziun è suadada la ralentada ed il cuntrari»

virolaziun è in act da solidaritad cun ils pli giuven che sustegnan questas mesiras. A confamigliars met jau a cor da sensibilisar persunas parentadas pli attempadas per la vaccinaziun e da sustegnair ellas en quest connex. Plinavant duain ellas resguardar vinavant las mesiras d'igiene e da cumporment, damai che persunas s'infecteschan savens en l'agen ravugl famigliar.

Tge giavischais Vos per la cuntinuaziun da l'onni 2021?

Jau giavisch ch'i saja – grazia a la vaccinaziun – pussaivel da returnar uschè svelto sco pussaivel ad ina nova normalitad. Ina normalitad che limitescha main nossas libertads persunalas e che nus pudain puspè sa scuntrar cun noss chars, era ordaifer ils cunfins da noss pajais.

Consequent quadriling – er als cunfins

La duana svizra resguarda il rumantsch

AUGUSTIN BEELI/FMR

■ **Il favrer 1938 ha ina memorabla votaziun federala reconuschì il rumantsch sco linguatg naziunal. Ussa, 83 onns pli tard, resguarda schizunt l'Administraziun federala da duana il quart bratsch da la crusch svizra. Quai grazia a Rumantschs attents ed insistent.** «Jau ma legrel da communitgar a Vos ch'il linguatg rumantsch è uss clermain pli preschent entaifer l'Administraziun federala da la duana», ha *Christian Bock* respundì l'emna passada a cusseglier naziunal *Martin Candinas*. Quel era s'infurmà co ch'i stettia cun la visualisaziun rumantscha dal Corp da la guardia da cunfin. Il directur da l'uffizi federal ha vulì annunziar sez ch'i saja succedi bier dapi ch'in artitgel è cumpari il settember 2018 en La Quotidiana. *Isidor Winzap* da Falera, l'anteriur professor al Seminar da magisters a Cuira, aveva rendì attent ad ina malgistadad. Als cunfins svizzers irriteschia ina chaussa dapi dis ed onns el: Sin unifurmas, vehichels ed immobiglias da la duana svizra constateschian ins inscripziuns e logos en trais linguatgs, il rumantsch manchia sistematicamain. El na chapeschia betg ch'ins ignoreschia il quart linguatg naziunal. L'artitgel publicità ha rendì attent ch'i fiss pussaivel, cun

pitschnas mesiras logisticas, d'applitgar e resguardar il rumantsch. La crusch svizra cun ses quatter bratschs saja la finala in simbol da la coesiun e tutgia tar l'identitad da noss pajais.

Nov num resguarda il rumantsch L'artitgel publicità il 21 da settember 2018 ha sveglià l'attenziun a Berna.

Sin il dies ha l'unifurma da la guardia da cunfin na manca da nov n'er il num rumantsch.

Quai lascha *Christian Bock* valair persunalmain. En sia resposta da venderdi passà a la dumonda dals 12 da schaner da *Martin Candinas* conferma il directur da l'Administraziun federala da duana: «En connex cun nossa midada da num sin ils 1 da schaner 2022 vegnin nus ad applitgar consequentmain il logo en quatter linguatgs». Il nov num vegn ad esser «Uffizi federal da duana e segirtad al cunfin». E cun questa chaschun veglian ins resguardar il principi da la quadrilinguitad. Da nov possian ins vesair quai sin las unifurmas da las guardias, sin vehichels ed edificis. Sco quai che *Christian Bock* communitgescha a *Martin Candinas*, introducescha l'uffizi la unifurmas novas en il decurs dal 2021. Il directur da l'Administraziun federala da duana ha ordinà d'applitgar davent d'imediat la quadrilinguitad. Damai vegn il quart linguatg svizzer vesaveil e preschent dapertut als cunfins. Era en la comunicaziun interna vegnian ins a duvrrar quest logo, «quai na fashchain nus betg il davos per dar in signal a noss collavuratur», uschia *Christian Bock*.

L'influenza dal rumantsch va anc pli lunsch en l'Administraziun federala da duana. «Era en noss program da transfurmaziun «DaziT – la noziun deriva dal

pled rumantsch – ha il linguatg rumantsch ina posiziun centrala», di el e numna gist exempels. Tuttas squadras dals svilupaders da IT han survegnì nuns da culms e pass grischuns. Er ils sistems da la tecnica IT han nuns rumantschs, tranter auter il sistem central «Passar».

L'artitgel da gassetta dal settember 2018 ha uschia fatg effect. Da quai è cusseglier naziunal *Martin Candinas* satisfatg, ed el ha er plaschair dal success per ses linguatg matern. La cumbinaziun cun publicitar in artitgel en la pressa rumantscha e l'engaschi dad *Isidor Winzap* hajan manà a quest resultat legraivel. *Martin Candinas* è pursura da la grupp parlamentara «lingua e cultura rumantscha». Ina giada dapli sa mussa sia gronda influenza positiva tar uffizis ed istanzas a Berna. Tge di l'iniziant da l'intervenziun? Sin dumonda da la FMR respunda *Isidor Winzap*: «Il principi da la quadrilinguitad vegn applitgà, quai è il pli impurtant.»

La direzziun da la duana haja prendì mesiras effizientas per resguardar meglier il rumantsch, quai che valia in resentì engraziament a tuts partecipads. «Ils mulins federalis molan magari plaunsieu, ma mintgatant detg bain», conclude *Isidor Winzap*.